

КАТЯ ЧАРАЛОЗОВА

СЕМАНТИКА НА БЪЛГАРСКИТЕ ЕКСПРЕСИВНИ СОБСТВЕНИ ЛИЧНИ ИМЕНА

KATYA CHARALZOVA

SEMANTICS OF BULGARIAN EXPRESSIVE PERSONAL PROPER NAMES

(Summary)

An object of the research in the paper is the Bulgarian personal proper names formed by expressive suffixes from the point of view of linguistic semantics and pragmatics. This new approach to the interpretation of personal names is needed due to the circumstance that the traditional analysis applied to this category of proper names cannot give adequate results. The essence of the research is the semantic analysis of the expressive suffixes and the personal names formed by them. As a result of the research a new semantic classification of the expressive personal proper names in Bulgarian is offered.

Един по-задълбочен прочит на написаното в Академичната граматика за собствените лични имена води до констатацията, че традиционното изследване не може адекватно да отрази и опише системата на българските собствени лични имена.

Например за умалително-гальовни лични имена се смятат мъжки имена като *Здравко, Величко, Станко, Желязко, Петко, Недко* и женски имена като *Бонка, Пенка, Величка, Радка, Славка, Тодорка*, които никой днес не възприема за умалително-гальовни. Това е естествен резултат от едно традиционно описание, приписващо на суфиксите *-(к)о* и *-(к)а* умалително-гальовно значение във всички случаи. Не се отчита фактът, че това значение може да е само умалително, без да е гальовно, а може и да е лишено от всякакви конотации, както е в случая. Или например имената със суфикс *-чо* като *Огнянчо* и *Данчо*, които макар и образувани с един и същ суфикс, са различни по своето прагматично значение. Докато първото име се употребява изключително за референция или обръщение към деца и има действително умалително значение с нюанс на ласкавост, то второто име е само съкратен вариант на пълно име и е абсолютно неутрално. В този смисъл приписването на умалително-ласкателно значение на суфикса *-чо* във всички случаи е съвсем необосновано. Фактът, че той притежава поне две прагматични значения, не е за пренебрегване, както е сторено в Академичната граматика. Не може да не се спомене и фактът, че по-голямата част от суфиксите за

образуване на имена, които действително са експресивни, а именно *-е*, *-енце*, *-че*, *-ище*, изобщо не са отбелязани. Самите имена също.

Будещо съмнения е и отделянето на съкратени умалително-гальовни имена. Под това определение попадат имена като *Ицо*, *Ваньо*, *Мишо*, *Сашо*, *Катя*, *Вили*. Това, че те са съкратени форми не предизвиква възражение, но че всички звучат гальовно или по детски умалително, съвсем не отговаря на истината. И то проличава, като се съпоставят с имената на *-енц(е)*, които действително са ласкави и гальовни, срв. напр. *Катя – Катенце*, *Вили – Виленце* или *Сашо – Сашенце*. По детски умалително звучи формата *Сашко*, но не и *Сашо*.

И така, съществуващата класификация на българските лични имена, основаваща се на критерии, които не отчитат посочените разлики, е доста условна и не може да обхване системата като цяло. Тези факти провокираха прилагането на един различен подход при изследване на собствените имена и в частност на имената с експресивни суфикси, който се основава на създадения от А. Вежбицка общ модел за изследване на семантиката и прагматиката на личните имена. Основата на този модел е тълкуването на името на естествен семантичен метаезик, осъществено чрез т.нар. прототипи, които отразяват „основни отправни точки в пространството на човешките взаимоотношения“ и са свързани с „фундаментални, основани на различия по пол и възраст категории хора като деца, жени, мъже и в по-малка степен момчета, момичета, малки деца, малки момчета и малки момичета“ (Вежбицка 1992: 193). Разработването на проблемите на личните имена от гледна точка на лингвистичната семантика и прагматика е наложително във връзка с това, че собствените имена, един от трите класа езикови изрази, които служат за осъществяване на конкретна референция, притежават семантика, която в основата си е прагматична, отнесена към говорещите и контекста. Тази семантика се свързва със социалните и личните взаимоотношения между говорещия и неговия адресат, с биологичния пол, както и с културните традиции на обществото.